षेधावप्युपपन्नतरौ । तर्ह्यसत्प्रतिग्रहस्वयंकृतवाणिज्या-
दावनापदि ब्राह्मणस्य राजदण्डोऽपि स्यादिति चेन्न
इष्टापत्तेः । न हि स्वधर्मत्यागिनो राजदण्डाभावः
कस्यापि सम्मतः । स च क्वचित् सामान्यरूपेणोक्त एव
गृह्यते क्वचिद्विशेषादाम्नात इत्यन्यदेतत् । अतएवालौ-
किकस्वत्ववादिन इदमप्यपरदूषणम् । चौर्य्यादिनिषेधस्य
त्रितयप्रयोजकतागौरवम् । पर्य्युदासत्वादिस्वीकारगौर-
वञ्च लौकिकस्वत्ववादिनस्तु दण्डप्रत्यवायमात्रपरत्वम् ।
तेषां स्वत्वानुपायत्वस्य लोकसिद्धत्वादिति रागप्राप्तनिषेधे
पर्य्युदासादिस्वीकारानापत्तिश्चेति लाघवमिति । तस्मा-
च्छास्त्रैकसमधिगम्ये स्वत्वेऽसत्प्रतिग्रहादेस्तदनुपायत्वात्त-
दर्जिते पितुः स्वत्वाभावः स्यादेवेति चौर्य्याद्यर्जितपि-
तृधनाविभागवदसत्प्रतिग्रहाद्यर्जितस्याप्यविभाज्यत्वम् ।
लौकिके तु तस्मिन् लोके तेषामपि तदुपायत्वात्
सिद्धं तद्विभाज्यमिति मिताक्षरोक्तं साध्वेव प्रयो-
जनम् । इदञ्चोपलक्षणम् । पूर्वपक्षे चौर्य्याद्यर्जित-
पितृधनस्वीकारे यथा पुत्त्रादीनामपि दण्डप्रायश्चित्तं
भवत्येव तथाऽसत्प्रतिग्रहाद्यर्जिततद्ग्रहणेऽपीत्यपि
प्रयोजनमवसेयम् अर्जयितुरेव प्रायश्चित्तमित्यभिधानेनो-
चितत्वात् । इदन्त्विह विचार्य्यम् । स्वत्वस्य लौकिकत्वे
चौर्य्यस्य लोके तदनुपायत्वे सिद्धे षड्भक्तानशनाद्या-
पदि यच्चौर्य्यमनुमतन्तेन चोरिते स्वत्वमुत्पद्यते न वा ।
नाद्यः लोकेऽनुपायत्वेनावधारितत्वात्तदुत्पत्तेरभ्युपगन्तु-
मशक्यत्वात् । न हि प्रत्यक्षविरुद्धं शास्त्रसहस्रेणापि
जलादेर्दधिजनकत्वादि बोध्यते । न द्वितीयः अस्वेन
पञ्चमहायज्ञादिप्रधानानिष्पत्तेः । नच क्षुत्प्रतिघात-
मात्रमेव तेन क्रियतां नान्यदलौकिकमिति वाच्यम् ।
शिष्टाचारविरोधात् न हि "शिष्टाः पञ्चमहायज्ञाद्य-
कृत्वा तदुपयुज्यते "यदन्नः पुरुषो लोके तदन्नास्तस्य
देवताः" इति स्मरणाच्च । अतएव विश्वामित्रः श्व-
लाशनीं श्वपचगृहात् हृत्वेन्द्रादिदेवोद्देशेन त्यक्त्वा
भोक्ष्यामीति मनसिकृत्य यदा यथादैवतन्तद्भागांस्त्यक्तुं
प्रवृत्तस्तदा तुष्टैरिन्द्रादिभिर्वृष्टिः सृष्टा शस्यञ्च तत्-
क्षणमेव प्रभूतमभूदित्याख्यायिका पुराणेषु स्मर्य्यते ।
शास्त्रैकसमधिगम्ये तु स्वत्वे यथाशास्त्रञ्चौर्य्यादेरपि
स्वत्वोत्पादकत्वतदभावौ न विरुद्धौ । लौकिकस्वत्वतदु-
पायवादिनस्तूभयतः पाशारज्जुरियमिति । अत्र प्रति-
विदध्मः । यद्यपि चौर्य्यस्य स्वत्वोत्पादकत्वन्न लोकसिद्धं
तथाप्यनेनैव सप्तभक्ताशनकाले षड्भक्तानशिनो
विधानाद् गम्यते । स्वत्वमात्रस्य हि शास्त्रीयत्वे विरु-
द्धत्वमतज्ज्ञानानां क्रयादिस्वत्वसाध्यव्यवहारानुप-
पत्तेः । अतश्चौर्य्यनिषेधोदण्डपापमात्रबोधक एव ।
चौर्यस्य स्वत्वोत्पादकत्वाप्रसक्तेर्न तदभावपरः । यथा
ब्राह्मण्यस्य र्वत्र प्रत्यक्षत्वेऽपि जात्युत्कर्षस्थले शास्त्री-
यत्वमेव पुरुषेयत्तानियमस्य शास्त्रैकगम्यत्वात् ।
यथाहुराचार्य्याः "एतावन्मात्रन्त्विहागमिकं प्रत्ये-
तव्यम् नह्ययं पुरुषेयत्तानियमोलोकप्रमाणगम्य
इति" । तत्रापि तावत् पुरुषपरम्पराजन्यव्यक्तौ ब्राह्मण्य-
मभिव्यज्यत इति व्यङ्ग्यव्यञ्जकभाव एव परं शास्त्रीय
व्यञ्जके ज्ञानवतस्तादृशव्यक्तौ ब्राह्मण्यं प्रत्यक्षमेव
व्यक्तिप्रत्यक्षप्रमुखजातिप्रत्यक्षसामग्रीसम्भारादित्यपि व-
दन्ति । इह तु चौर्य्यमात्रस्यैव स्वत्वानुत्पादकत्व-
ग्रहात्तादृशस्य तस्य स्वत्वोत्पादकतैव शास्त्रेण बोध्यते ।
न च प्रत्यक्षविरोधः । नहि प्रत्यक्षविरुद्धं शास्त्रसहस्रे-
णापि बोधयितुं शक्यमिति वाच्यम् नह्यनुत्पादकत्व-
मपि लोकात् । तादृशेन व्यवहाराभावादन्वयव्यतिरेक-
गम्या स्वत्वस्य चौर्य्योपायकता नावगम्यत इत्येतावत् ।
तथा च पुत्रेष्ट्यादीनां लोकानवगतपुत्त्रादिजनकता
यथा शास्त्रादवगम्यते तेषां दृष्टोपायान्तरजन्यतायामपि,
तथेहाप्यस्तु । स्वर्गाहवनीयादीनामलौकिकमात्ररूपाणां
दृष्टोपायाभावोऽप्यधिक इत्यन्यदेतत् । प्रतिबन्धकप्र-
तिबद्धदाहादिजनकता यथोत्तेजकमन्त्राणामथर्वादि
शास्त्रगम्या लोकप्रमाणगम्यत्वात् उत्तेजकतायाश्च प्रति-
बन्धकप्रतिबद्धकार्य्यजनकतातिरिक्ताया अनिर्वाच्यत्वात् ।
शक्तिनाशतदुत्पत्तिकल्पनायामतिगौरवात् । यत्तु जन्मना
स्वत्वन्निराकुर्वता जीमूतवाहनेन 'क्वचिज्जन्मनैवेति
जन्मनिबन्धनत्वात्पितापुत्त्रस्य सम्बन्धस्य पितृमरणस्य
च कारणत्वात्परम्परया वर्णनमिति' प्राचीनलिखनाभि-
प्रायमुक्त्वा कथमुत्पादनरूपेण पितृगतव्यापारेण पुत्रे स्व-
त्वोत्पत्तिरित्याशङ्क्योक्तं "शस्त्रव्यापारेणाप्यन्यस्य स्वत्वम-
विरुद्धं शास्त्रमूलकत्वादस्य । दृष्टञ्च लोकेऽपि दाने हि
चेतनोद्देश्यकत्यागादेव दातृव्यापारात् सम्प्रदानस्य द्रव्ये
स्वामित्वम् । न च स्वीकारणात् स्वत्वं स्वीकर्त्तुरेव
दातृत्वापत्तेः । परस्वत्वाप्तिफलेन हि दानरूपता तच्च
फलं सम्प्रदानाधीनम् । यथा हि देवतोद्देशेन त्यागं
कुर्व्वन्नपि यजमानो न होता किन्तु तस्यैव यागस्य